

تحلیلی بر بهبود مشارکت مردمی در امور پرداخت مالیات با تأکید بر آموزش شهروندی (مطالعه موردی غرب شهر تهران)

مصطفی نیکنامی^۱

افسانه زمانی مقدم^۲

کامران محمدخانی^۳

محمدرضا غیاثی^۴

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۷/۱۳، تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۸/۱۳

چکیده

یکی از شاخص‌های توسعه اقتصادی در کشورها، مشارکت شهروندان می‌باشد. یکی از مهمترین امور، مشارکت شهروندان در پرداخت مالیات می‌باشد. در این پژوهش به ارائه مدلی جهت ارتقاء مشارکت مردمی در پرداخت مالیات در اداره کل امور مالیاتی غرب تهران پرداخته شده است. این مطالعه به صورت ترکیبی انجام شد؛ در بخش کیفی با انتخاب نمونه‌ای ۲۰ نفره به طور هدفمند از خبرگان در زمینه مربوطه انجام شد. ابزار کیفی در پژوهش مصاحبه نیمه ساختار یافته و ابزار کمی پرسشنامه محقق ساخته بوده است. جامعه آماری برای بخش کمی ۳۸۴ نفر از مؤدیان و ۲۵۴ نفر از کارکنان اداره کل مزبور می‌باشد. روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی بود. روایی ابزار با توجه به نظر اساتید مورد تأیید قرار گرفت. پایایی ابزار از طریق اجرای ۳۰ پرسشنامه و تعیین آلفای کرونباخ صورت گرفته است که معادل ۰/۶۳ است. آمار مورد استفاده در این پژوهش از تحلیل عاملی اکتشافی، آزمون تحلیل عاملی و تحلیل عاملی تأییدی و آزمون T می‌باشد که از نرم افزارهای SPSS، استفاده از برنامه Monte Carlo PCA و تکنیک مدل‌یابی معادلات ساختاری (SEM) استفاده شد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که در این پژوهش ۸ عامل جهت افزایش مشارکت کشف شده است و مدل آن استخراج و مورد تأیید صاحب‌نظران قرار گرفت. از بین این عوامل فناورانه و اقتصادی بیشترین مقدار را داشته و به عنوان مهمترین عامل جهت ارتقاء مشارکت معرفی شده‌اند.

واژه‌های کلیدی: مشارکت مردمی، مالیات، آموزش، آموزش شهروندی

۱. دانشیار گروه مدیریت آموزشی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران، bahman1110@yahoo.com
۲. دانشیار گروه مدیریت آموزشی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران، afz810@gmail.com
۳. دانشیار گروه مدیریت آموزش عالی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران
۴. دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات (نویسنده مسئول)، @mghiasi2001@yahoo.com

۱- مقدمه

سیاست های اقتصادی، مالی و مالیاتی و موضوع های مرتبط با آن ها همواره به خصوص از زمان تشکیل دولت ها و پیشرفت جوامع مورد توجه بوده است؛ این مهم از زمان ارائه نظریه های اقتصادی و اقتصادهای پیش رفته و نوین همواره مورد توجه و از اهمیت بالایی برخوردار بوده و با گذشت زمان نیز بر اهمیت آن افزوده شده است. مالیات و سیاست های مالی، اقتصادی و مالیاتی اموری پیچیده، درهم تنیده و چند بعدی است که بر ابعاد و عوامل مهم اقتصادی دیگر تاثیر دارد. ابعادی چون توزیع درآمد، کارایی، تخصیص منابع، رشد اقتصادی، ثبات اقتصادی، عدالت اجتماعی و... از این جمله هستند. لذا تلاش برای بهبود عوامل اقتصادی فوق مستلزم پژوهش های مختلف در حوزه های مختلفی از جمله حسابداری، مدیریت مالی و مالیاتی، علوم اقتصادی، حقوق، روانشناسی، جامعه شناسی و... می باشد.

در کشورهای در حال توسعه، حیطه فعالیت دولت به علت ضعف عملکرد بخش خصوصی گسترده است. از این رو بودجه دولت نقش تعیین کننده ای در سیاست گذاری اقتصادی خواهد داشت. دولت ها با استفاده از ابزار بودجه، به سیاست گذاری مالی می پردازند و کارایی سیاست های مالی در گرو تناسب و ترکیب ابزارهای مالی و انعطاف پذیری و تاثیر گذاری آن ها بر اهداف اقتصادی می باشد. در اقتصاد ایران، وابستگی بودجه دولت به درآمدهای نفتی و انعطاف ناپذیری مخارج دولت، باعث ناکارآمدی سیاست های مالی شده و این موضوع به نوبه ی خود نقش درآمدهای مالیاتی را در کاهش کسری بودجه دولتی و نوسانات آن کمرنگ کرده است (صمدی و همکاران، ۱۳۹۳).

۲- مفاهیم نظری و تجربی پژوهش

تعریف مشارکت^۱

مشارکت از نظر لغوی به معنای درگیر شدن افراد برای انجام امری است. با توجه به معنای لغوی، مشارکت امری دو جانبه تلقی می شود که شخصی معمولاً (البته نه همیشه) از روی میل و اراده، پذیرای آن می گردد که با فرد یا گروهی برای انجام کاری همیاری و همکاری می کند (شکوری، ۱۳۹۰). مشارکت هرچند مفهوم تازه ای نبوده و بشر همواره به مشارکت فزاینده روی آورده است، اما از نیمه ی دوم قرن بیستم این مفهوم با نگرشی نو به موضوعی کلیدی بدل شده است. به این دلیل که گذر به شیوه ی مشارکتی اداره امور و برنامه ریزی برای آن ضروری و گریز ناپذیرتر است؛ زیرا هم ظرفیت ها برای مشارکت بالا رفته است و هم مسائل پیچیده تر شده اند که به وسیله ی دولت ها قابل حل باشد. (سعیدی، ۱۳۹۴: ۷).

در فرهنگ های لغات و اصطلاحات، در برابر واژه مشارکت این معانی به کار رفته است: اشتراک

مساعی^۱، قدرت دادن^۲، سهیم شدن^۳، بسیج مردم^۴، مسئولیت پذیری^۵، واگذاری امور^۶، خودگردانی^۷، تقسیم کار^۸، انسانی کردن^۹، خودیاری^{۱۰}، خود اتکایی^{۱۱} و عدم تمرکز^{۱۲}. به علاوه، این مفهوم بیشتر در کنار واژه "توسعه مشارکتی"^{۱۳} به کار رفته است. و با ترکیب آن ها نگرش جدید توسعه مشارکتی رایج شده است (شکوری، ۱۳۹۰: ۱۶).

-آموزش شهروندی^{۱۴}:

واژه شهروند معادل واژه Polites یونانی، Civitas لاتینی، Citizen انگلیسی و Citoyen فرانسوی است (ایران منش، ۱۳۹۴).

همچنین شهروندی را می توان موقعیتی در جامعه دانست که نحوه رابطه فرد با اجتماع سیاسی را بنا بر حقوق و مسئولیت هایی (تعهدات و وظایف) مشخص می کند (همان منبع). بنابر این گفته یک شهروند در اجتماع خویش یک از یک سلسله حقوق برخوردار است که بر مبنای قانون برای او در نظر گرفته شده است، همچنین در برابر جامعه خود بر مبنای قانون یک سری تکالیف و وظایفی بر عهده او نسبت به جامعه گذاشته شده است که بایستی در شرایط و وضعیت خود نسبت به انجام آن وظیفه ها اهتمام نماید و در انجام آن ها از هیچ کوششی دریغ ننماید.

نگاهی به جهان معاصر و تعاملات اجتماعی پیچیده بین انسان ها، ضرورت پرداختن به مقوله شهروندی را بیش از پیش بارز ساخته است. امروزه چه در سیستم کلان اجتماع که دولت ها، استراتژی هایی را تدوین می کنند و چه در نواحی، استان ها و شهرها و چه در خرده سیستم های خانواده که والدین مؤلفین اهداف و استراتژی ها هستند، وجود افرادی با ویژگی هایی چون مسئولیت پذیری، انتقادگری، وطن دوستی و خلاصه در یک کلام شهروندی مسؤول مؤلفه های حیاتی و با اهمیت می باشند. اهمیت این عامل تا آنجاست که بسیاری از استراتژیست های جامعه، فقدان چنین عاملی را مهمترین دلیل اجرایی نشدن برنامه ها می دانند که با کارشناسی ها و دقت نظرهای بسیاری تدوین شده باشد.

1. collaboration
2. Empowering
3. Sharing
4. Mobilization
5. Responsibility
6. Rein Free
7. Management Self
8. Division of Labor
9. Anitizationhuman
10. Self help
11. Self Reliance
12. Decentralization
13. Participatory Development
14. Citizenship Education

شهروندی موضوعی است که نخستین بار در علوم اجتماعی مطرح شد اما ضرورت های توجه به آن سبب شد تا شاهد ظهور آن در مقوله های دیگر من جمله عرصه تعلیم و تربیت به عنوان یک عرصه بنیادی باشیم (فتحی و اجارگاه و همکار، ۱۳۹۶: ۳).

مالیات و مشارکت مالیاتی

مطابق تعریف صندوق بین المللی پول مالیات عبارت است از وجوه اجباری، غیر جبرانی، و غیر قابل برگشت که دولت برای مقاصد عمومی مطالبه می کند (غریب، ۱۳۹۶).

- تعریف مالیات^۱

طبق تعریف صندوق بین المللی پول: مالیات عبارت است از وجوه اعتباری و غیر جبرانی که دولت به منظور تأمین هزینه های عمومی از مردم دریافت می کند (اسداله زاده بالی، ۱۳۹۲).

- اهمیت و ضرورت مالیات

با توجه به اهمیت و تأثیری که تصویب و اجرای قوانین و مقررات مالی و مالیاتی در کشورهای پیشرفته داشته و دارد می توان اظهار داشت که مالیات، یکی از ابزارهای تنظیم سیاست های مالی و مالیاتی و همچنین اقتصادی است؛ علاوه بر نقش اصلی مالیات که تأمین منابع برای اجرای برنامه های دولت است، هدف هایی مانند گسترش عدالت اجتماعی، توزیع عادلانه ثروت، ایجاد تعادل در مصرف و افزایش سرمایه گذاری در زیرساخت ها و فعالیت های عمرانی کشور می باشد. بنابراین می بایست نظام مالیاتی کشور به طور کامل از ابعاد مختلف ساختاری، فرآیندی، فلسفه وجودی، کارکردی، درآمدی و ... مورد کنکاش و توجه قرار گیرد. مالیات، به عنوان اهرم و ابزاری برای رشد و توسعه اقتصادی بکارگرفته می شود، همچنین از آن به عنوان ابزاری جهت تشویق سرمایه گذاری، پس انداز، کنترل تورم، کنترل بازار، کاهش فاصله طبقاتی، زدودن فقر و ... استفاده کرد؛ و یا در جهت اعمال سیاست های صادراتی، گمرکی و کنترل نقدینگی استفاده شود. برای اینکه نظام مالیاتی در ایفای نقش مهم خود در اقتصاد کشور موفق باشد، باید فشار و منحنی وصول مالیات از طبقات فقیر و کم درآمد به طرف طبقه دارا و پردرآمد سوق پیدا کند. به طور کلی آثار اقتصادی مالیات همراه با آثار اجتماعی، فرهنگی و انسانی آن گسترده ترین مباحث هر نظام سیاسی و حکومتی است که می بایست مورد توجه قرار گیرد، بنابراین لازم است تا در رابطه با تعیین فرهنگ مالیات و پرداخت آن اقداماتی از جمله عدالت اجتماعی، کاهش فاصله طبقاتی در جامعه، مشارکت داوطلبانه و ... در امور پرداخت مالیات صورت گیرد (سعیدی، ۱۳۹۱).

۳- پیشینه تحقیق

درآمدهای مالیاتی یکی از پایدارترین منابع جهت تأمین هزینه های حاکمیتی دولت ها می باشند و از

این رو، نظام مالیاتی یک جزء مهم و مؤثر در اقتصاد کشورهای مختلف محسوب می گردد. بنابراین، همواره افزایش کارایی و وصول از طریق ارتقاء درجه تمکین مالیاتی پایههای موجود و هم چنین معرفی پایههای با درجه تمکین بالا مدنظر بوده است. به طوری که در ایران و تعداد زیادی از کشورها به دنبال تحقق هرچه بیشتر نقش مالیات در زمینه اهداف مزبور، مالیات برارزش افزوده به عنوان پایه جدید مالیاتی مطرح شده است (کاظمی و همکاران، ۱۳۹۲).

نجار نهاوندی و آبخوش (۱۳۹۴)، حیدری و همکار (۱۳۹۲)، صالحی و همکاران (۱۳۹۳)؛ کمالی و شفیعی، (۱۳۹۰)، منشادی (۱۳۹۴) عبدی و کاشف (۱۳۹۴)، نایب زاده و همکار (۱۳۹۲)، کیانی (۱۳۹۱)، رضوانی و همکاران (۱۳۹۵)، عباسی و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهش خود به نقش و تأثیر آموزش شهروندی بر مشارکت شهروندان دارد و اینکه با آموزش شهروندی می توان مشارکت را افزایش داد.

در پژوهش های خارجی، همانند پژوهش های داخلی اغلب بر متغیر های جداگانه تأکید نموده اند و پژوهش هایی اغلب به صورت جداگانه به متغیرهای عوامل مشارکت مردمی، مالیات و آموزش شهروندی پرداخته اند و پژوهش حاضر این شکاف را پر کرده و همه موضوعات فوق را در یک مجموعه گرد هم آورده و به صورت یکجا مورد بررسی قرار داده است. با این وجود پژوهش هایی که در راستای این پژوهش می باشند به شرح ذیل ارائه می گردد.

مک کنویل (۲۰۱۸)، غیائی (۲۰۱۷)، د پاوول وست فاکس (۲۰۱۵)، کاترینا گنگ، اوا هافمن و اریش کریچلر (۲۰۱۵)، لاون یاهایا (۲۰۱۴)، رایموند و همکاران (۲۰۱۳)، خانی و همکار (۲۰۱۱)، در پژوهش خود به نقش مشارکت و عوامل تأثیرگذار آن بر مشارکت پرداخته و در نهایت به نقش مشارکت در توسعه کشورها و تأثیر آموزش شهروندی بر مشارکت شهروندان پرداختند و اینکه با آموزش شهروندی می توان مشارکت را افزایش داد.

مؤلفه های مستخرج از ادبیات تحقیق (چارچوب نظری)

در این پژوهش، پس از بررسی و مطالعه ادبیات نظری و تجربی مرتبط با موضوع پژوهش، عواملی چون نیازسنجی، اهداف و اولویت بندی ها، محتوا، برنامه ریزی و اجراء، شیوه ارزشیابی، مدیریت اجرایی، توانمندی استاد، امور رفاهی و خدمات، امکانات و تجهیزات و زمان به عنوان متغیر پیش بین در نظر گرفته شد و عوامل دیگری چون انگیزش، پاداش، انتظارات، سازماندهی شغلی و محیط کاری، به عنوان متغیر مکنون و رضایت فراگیران از دوره های آموزش ضمن خدمت، به عنوان متغیر ملاک در نظر گرفته شد.

۴- روش شناسی پژوهش

از نظر هدف تحقیق به دو دسته طبقه بندی می شوند؛ بنیادی و کاربردی. تحقیق بنیادی آن نوع تحقیقی

است که به توسعه و گسترش دانش مورد تحقیق می انجامد. تحقیق کاربردی همان طور که از اسم آن مشخص است به تحقیقی گفته می شود که از نتایج آن در حوزه خاص پژوهش کاربرد داشته و مورد استفاده قرار می گیرد. لذا تحقیق حاضر از نظر هدف کاربردی می باشد. زیرا می توان از نتایج آن در جهت ارتقاء مشارکت شهروندان در امور پرداخت مالیات که یکی از عوامل توسعه اقتصادی و همه جانبه کشور محسوب می شود استفاده نمود.

جمع آوری داده ها تجزیه و تحلیل داده

همانگونه که قبلاً بیان شد کار اصلی و مهم در پژوهش حاضر کشف پدیده اصلی بود؛ این مهم و فرآیند آن در مرحله ی کدگذاری انتخابی اتفاق افتاد و متعاقب آن روابط برقرار گردید. پدیده اصلی این پژوهش تعیین عوامل مؤثر بر مشارکت مردمی و نیازهای آموزش شهروندی، روش آموزش، مجریان آموزشی، محتوای آموزشی می باشد که با کمک پژوهش کیفی و کار پرحجم و زمان بر اما عمیق، با کیفیت، با عشق، با حوصله، احساس مسئولیت، احساس خدمت، اخلاق حرفه ای، تجارب شغلی، پشتوانه تجربی و سال ها خدمت، پشتوانه تئوریک همکاران به دست آمد؛ که این مهم می تواند راهگشا و رهنمودی برای بالندگی، اثربخش، تعالی سازمانی و بهره وری سازمانی گردد. سؤالات اصلی در این پژوهش عبارتند از:

- ۱- عوامل اثرگذار بر مشارکت مردمی در پرداخت مالیات کدامند؟
 - ۲- چه مدلی برای ارتقاء مشارکت مردمی در پرداخت مالیات می توان ارائه نمود؟
 - ۳- درجه تناسب مدل از دیدگاه صاحب نظران و متخصصان چگونه است؟
- تحقیق حاضر از نظر روش و نحوه گردآوری داده ها، پیمایشی، توصیفی به این جهت که به وضع موجود پرداخته می شود؛ همچنین از لحاظ انجام میدانی است زیرا در یک محیط واقعی و میدانی که اداره کل امور مالیاتی غرب تهران (مؤدیان و کارکنان) است، اجرا شده است. تحقیق از طرفی ترکیبی (کمی و کیفی) است؛ زیرا برای گردآوری داده های مورد نیاز در تحقیق از تحلیل متون و ادبیات استفاده شده و ابزارهای پژوهش کیفی (مصاحبه خبرگان) و پژوهش کمی (پرسشنامه) و اجرای آن در نمونه منتخب از جامعه مورد نظر استفاده شده است.

دراین پژوهش که به صورت ترکیبی (کیفی و کمی) انجام شد؛ در بخش کیفی با انتخاب نمونه ای ۲۰ نفره به طور هدفمند از خبرگان صاحب نظر در زمینه مربوطه انجام شد. ابزار کیفی در پژوهش مصاحبه نیمه ساختار یافته و ابزار کمی پرسشنامه محقق ساخته بوده است. جامعه آماری برای بخش کمی ۳۸۴ نفر از مؤدیان و ۲۵۴ نفر از کارکنان اداره کل مزبور می باشد. روش نمونه گیری طبقه ای تصادفی بود. برای بررسی روایی از روش محتوایی بهره گرفته شد که اساتید و خبرگان روایی ابزار را مورد تأیید قرار دادند. در ارزیابی پایایی ابزار از طریق اجرای ۳۰ پرسشنامه و تعیین آلفای کرونباخ

صورت گرفت است که معادل ۹/۶۳ است. آمار مورد استفاده در این پژوهش تحلیل عاملی اکتشافی، آزمون T و آزمون T تک نمونه ای، آزمون تحلیل عاملی و تحلیل عاملی تأییدی می باشد که با استفاده از نرم افزارهای LISREL, SPSS صورت گرفت.

۵- یافته‌های پژوهش

در این تحقیق، متناسب با متغیرهای مورد مطالعه و نوع داده‌های جمع‌آوری شده، به منظور توصیف آنان از شاخص‌های گرایش مرکزی، پراکندگی و توزیع نمره‌ها استفاده شد. در مرحله تحلیل آماری، با توجه به ماهیت مقیاس اندازه‌گیری که از نوع فاصله‌ای است و فرضیه‌های تحقیق برای تحلیل داده‌ها حسب مورد از آزمون‌های تحلیل عاملی اکتشافی و تأییدی، آزمون t تک نمونه‌ای و زوجی استفاده شد. نتایج تفصیلی این محاسبه‌ها در این فصل در دو قسمت توصیف و تحلیل داده‌ها ارائه شده است.

الف- توصیف داده‌ها

در این قسمت از فصل چهارم داده‌های به دست آمده از اندازه‌گیری متغیرهای مختلف، حسب مورد با استفاده از روش‌های مناسب آمار توصیفی فراوانی، درصد و شاخص‌های گرایش مرکزی نظیر میانگین، میانه، و انحراف معیار توصیف شده‌اند.

جدول (۱)- فراوانی و درصد مؤدیان و کارکنان امور مالیاتی در غرب شهر تهران

گروه‌ها		فراوانی	درصد
مؤدیان	مرد	۲۵۹	۳۹/۵۴
	زن	۱۳۴	۲۰/۴۵
کارکنان	مرد	۲۱۶	۳۲/۹۷
	زن	۴۶	۷/۰۲
جمع		۶۵۵	۱۰۰

در این بخش شاخص‌های توصیفی متغیرها شامل کمترین، بیشترین، میانگین و انحراف استاندارد، چولگی و کشیدگی ارائه می‌گردد:

جدول (۲) - شاخص های گرایش مرکزی و پراکندگی عوامل مؤثر بر مشارکت مردمی در

وضعیت موجود

متغیرها	کمترین	بیشترین	میانگین	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
آموزش	۱/۰۰	۵/۴۲	۲/۹۲	۰/۶۹	۰/۳۰۰	-۰/۰۱۲
فرهنگ	۱/۰۰	۶/۰۰	۳/۳۹	۰/۹۰	۰/۰۱۹	-۰/۰۵۱
مدیریتی	۱/۰۰	۶/۶۷	۳/۶۶	۱/۰۱	۰/۰۵۳	-۰/۱۲۰
اجتماعی	۱/۰۰	۹/۵۵	۳/۵۹	۰/۹۹	۰/۰۲۵	-۰/۰۵۶
قانونی	۱/۰۰	۶/۲۲	۳/۵۱	۱/۰۴	۰/۰۴۵	-۰/۱۰۰
اقتصادی	۱/۰۰	۶/۰۸	۳/۴۵	۰/۹۷	۰/۰۴۳	-۰/۱۳۷
سیاسی	۱/۰۰	۶/۸۲	۳/۴۹	۱/۰۲	۰/۰۳۶	-۰/۰۶۱
فناورانه	۱/۰۰	۸/۹۱	۳/۲۳	۱/۱۴	۰/۰۵۷	-۰/۱۲۲

چنانچه یافته های جدول ۲ نشان می دهد، در وضعیت موجود، کمترین میانگین مربوط به عامل «آموزش» ۲/۹۲ با انحراف معیار آن ۰/۶۹ و بیشترین میانگین مربوط به عامل «اجتماعی» ۳/۵۹ با انحراف معیار آن ۰/۹۹ است.

همچنین توزیع عاملها در وضعیت موجود نشان می دهد که تمامی عاملها دارای مقدار ناچیزی چولگی مثبت و کشیدگی منفی هستند، اما چون مقدار آنها در بازه (۱ و -۱) قرار دارد، از توزیع نسبتاً نرمال در نظر برخوردارند.

جدول (۳) - شاخص های گرایش مرکزی و پراکندگی عوامل مؤثر بر مشارکت مردمی در وضعیت مطلوب

متغیرها	کمترین	بیشترین	میانگین	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
آموزش	۴/۰۰	۷/۰۰	۶/۶۹	۰/۵۰	-۰/۴۴۱	-۰/۶۵۳
فرهنگ	۴/۰۰	۷/۰۰	۶/۵۲	۰/۵۷	-۰/۲۵۶	-۰/۶۱۵
مدیریتی	۴/۰۰	۷/۰۰	۶/۱۹	۰/۶۱	-۰/۱۸۲	-۰/۵۰۲
اجتماعی	۴/۰۰	۷/۰۰	۶/۱۴	۰/۶۵	-۰/۱۴۹	-۰/۵۲۷
قانونی	۴/۰۰	۷/۰۰	۶/۰۳	۰/۷۳	-۰/۱۰۹	-۰/۴۶۵
اقتصادی	۴/۰۰	۷/۰۰	۶/۲۷	۰/۵۴	-۰/۱۴۱	-۰/۴۲۶

سیاسی	۴/۰۰	۷/۰۰	۶/۱۲	۰/۶۰	-۰/۱۲۹	-۰/۴۳۳
فناورانه	۴/۰۰	۷/۰۰	۶/۴۳	۰/۶۵	-۰/۵۷۲	-۰/۵۲۸

چنانچه یافته های جدول ۳- نشان می دهد، در وضعیت مطلوب، کمترین میانگین مربوط به عامل «قانونی» ۳/۰۳ با انحراف معیار آن ۰/۷۳ و بیشترین میانگین مربوط به عامل «آموزش» ۶/۶۹ با انحراف معیار آن ۰/۵۰ است.

همچنین توزیع عاملها در وضعیت موجود نشان می دهد که تمامی عاملها دارای مقدار کمی چولگی منفی و مقداری کشیدگی منفی هستند، اما چون مقدار آنها در بازه (۱ و -۱) قرار دارد، از توزیع نسبتا نرمال در نظر برخوردارند.

ب- تحلیل استنباطی

آزمون نرمال بودن نمرات (k-s)

بر اساس محاسبات آماری پیرامون نرمال بودن نمرات در وضع موجود مشارکت مردمی در پرداخت مالیات از آزمون کلموگروف اسمیرنوف استفاده شده است که نتایج به شرح ذیل می باشد:

با توجه به نتایج بدست آمده در تمامی شاخص ها مقادیر $\text{sig} > 0/05$ است که بیانگر آن است که نمرات عوامل تاثیر گذار بر مشارکت مردمی در پرداخت مالیات در وضعیت موجود نرمال می باشند.

پاسخ به سوال اول پژوهش

عوامل اثرگذار بر مشارکت مردمی در پرداخت مالیات کدامند؟

جهت شناسایی عوامل مؤثر مشارکت مردمی در پرداخت مالیات مورد مطالعه، پس از مطالعه عمیق و موشکافانه مبانی نظری و پیشینه مطالعات انجام شده پیرامون موضوع تحقیق و استفاده از نظرات و دیدگاههای صاحب نظران طی چند مرحله کدگذاری گردیده و در نهایت عوامل اصلی شناسایی شدند و سپس برای هر یک از عوامل مورد نظر، گوییهایی تعریف و طراحی شدند. در نهایت، برای تأیید این عوامل و روایی سازه، از تحلیل عامل اکتشافی^۱ (روش تحلیل مؤلفه اصلی^۲) و نرم افزار SPSS استفاده شد.

تحلیل عامل اکتشافی اولیه بر روی پرسشنامه ۹۲ گویه ای

اندازه های KMO و نتایج آزمون کرویت بارلت برای پرسشنامه ۹۲ گویه ای در جدول ۴- نمایش داده شده است.

1. Explanatory Factor Analysis

2. Principal Component Analysis

جدول ۴- اندازه‌های KMO و نتایج آزمون کرویت بارتلت برای پرسشنامه ۹۲ گویه‌ای مشارکت مردمی

شاخص کفایت نمونه گیری		۰/۹۱۰
آزمون کرویت بارتلت	مجذور خی	۱۱۱۴۸۳/۲۹
	درجه آزادی	۴۱۸۶
	سطح معنی داری	۰/۰۰۰

چنانکه در این جدول دیده می‌شود، مقدار KMO برابر با ۰/۹۱۰ است که نزدیک ۱ است. همچنین سطح معنادار بودن مشخصه آزمون کرویت بارتلت نیز صفر است که کوچکتر است ۰/۰۵ است و نشان می‌دهد از لحاظ آماری معنادار است. بنابراین، بر پایه هر دو ملاک می‌توان نتیجه گرفت که اجرای تحلیل عاملی براساس ماتریس همبستگی حاصل در گروه نمونه مورد مطالعه، قابل توجیه خواهد بود. با اجرای تحلیل موازی مشخص شد که از داده‌های تحقیق حاضر ۸ مؤلفه می‌توان استخراج کرد. بنابراین تحلیل عاملی اکتشافی مجدداً با در نظر گرفتن ۸ عامل به عنوان مؤلفه‌های استخراجی اجرا می‌شود.

اندازه‌های KMO و نتایج آزمون کرویت بارتلت در جدول (۵) نمایش داده شده است.

جدول (۵)- اندازه‌های KMO و نتایج آزمون کرویت بارتلت برای استخراج ۸ مؤلفه

شاخص KMO		۰/۹۱۰
آزمون کرویت بارتلت	مجذور خی	۱۱۱۴۸۳/۲۹
	درجه آزادی	۴۱۸۶
	سطح معنی داری	۰/۰۰۰

چنانکه در این جدول دیده می‌شود، مقدار KMO برابر با ۰/۹۱۰ است که نزدیک ۱ است. همچنین سطح معنادار بودن مشخصه آزمون کرویت بارتلت نیز صفر است که کوچکتر از ۰/۰۵ است و نشان می‌دهد از لحاظ آماری معنادار است. بنابراین، بر پایه هر دو ملاک می‌توان نتیجه گرفت که اجرای تحلیل عاملی بر اساس ماتریس همبستگی حاصل در گروه نمونه مورد مطالعه، قابل توجیه خواهد بود. با توجه به خروجی تحلیل عاملی اکتشافی جدول اشتراکات نامیده می‌شود که ضرایب تعیین متغیرها را نشان می‌دهد. چنانچه این عدد در متغیری کوچکتر از ۰/۴ باشد بایستی آن متغیر (سؤال) حذف شود و مجدداً تحلیل عاملی اکتشافی انجام شود. هرچه مقادیر اشتراکات استخراجی بزرگتر باشد، عامل‌های استخراج شده، متغیرها را بهتر نشان می‌دهند.

با توجه به جدول اشتراکات، مقادیر اشتراکات همه گویه‌ها بالاتر از مقدار ۰/۴ قرار داشته که تأییدی

بر مناسب بودن داده ها و تحلیل عاملی می باشد.

جدول زیر مقدار ویژه، درصد واریانس و درصد تراکمی عامل های باقیمانده در تحلیل (عامل هایی که دارای مقدار ویژه بزرگتر یا مساوی ۱ بودند) را قبل و پس از چرخش واریماکس نشان می دهد.

جدول (۷) - مقادیر ارزش ویژه، درصد واریانس و درصد تراکمی برای عامل های

استخراج شده در راه حل ۸ مؤلفه ای

مجموع مجزورات بعد از چرخش واریماکس			مقادیر ویژه			مؤلفه
درصد تراکمی	درصد واریانس	مقدار ویژه		درصد تراکمی	درصد واریانس	
۱۱,۴۰۱	۱۱,۴۰۱	۱۰,۴۸۹		۳۲,۳۶۹	۳۲,۳۶۹	۱
۲۱,۹۵۱	۱۰,۵۵۰	۹,۷۰۶		۴۴,۲۵۳	۱۱,۸۸۴	۲
۳۲,۲۸۸	۱۰,۳۳۷	۹,۵۱۰		۵۳,۵۳۵	۹,۲۸۲	۳
۴۲,۶۰۲	۱۰,۳۱۴	۹,۴۸۹		۶۰,۲۴۸	۶,۷۱۳	۴
۵۲,۵۰۵	۹,۹۰۳	۹,۱۱۰		۶۵,۷۰۰	۵,۴۵۱	۵
۶۱,۰۸۱	۸,۵۷۶	۷,۸۹۰		۷۰,۳۶۲	۴,۶۶۳	۶
۶۹,۲۰۹	۸,۱۲۷	۷,۴۷۷		۷۳,۹۵۲	۳,۵۸۹	۷
۷۷,۱۸۹	۷,۹۸۰	۷,۳۴۲		۷۷,۱۸۹	۳,۲۳۸	۸
				۷۹,۱۲۵	۱,۹۳۵	۹
				۸۰,۹۱۰	۱,۷۸۵	۱۰
				۸۲,۳۵۴	۱,۴۴۴	۱۱
				۸۳,۷۰۱	۱,۳۴۷	۱۲
				۸۴,۸۵۴	۱,۱۵۲	۱۳
				۸۵,۸۳۱	۰,۹۷۷	۱۴
				۸۶,۷۱۸	۰,۸۸۷	۱۵
				۸۷,۵۶۷	۰,۸۴۹	۱۶
				۸۸,۳۲۲	۰,۷۵۵	۱۷

۱۸	۰,۶۷۰	۰,۷۲۸	۸۹,۰۵۰			
۱۹	۰,۶۳۳	۰,۶۸۸	۸۹,۷۳۸			
۲۰	۰,۵۵۱	۰,۵۹۹	۹۰,۳۳۷			

چنانکه در این جدول (شرح کامل آن در پیوست موجود است) دیده می‌شود، ارزشهای ویژه ۸ عامل بزرگتر مساوی یک است، و درصد پوشش واریانس مشترک بین متغیرها برای این ۸ عامل بر روی هم ۷۷/۱۹ درصد کل واریانس متغیرها را تبیین می‌کند. به عبارت دیگر، چنانچه از مجموعه گویه‌ها بر پایه مطالب بالا، ۸ عامل استخراج شود، به اندازه ۷۷/۱۹ درصد کل واریانس تبیین می‌شود. در این میان، عامل اول ۱۱/۴۰ درصد از واریانس کل و عامل هشتم ۷/۹۸ درصد از واریانس مشترک را توجیه می‌کند.

روی هم رفته پس از انجام تحلیل عاملی و اجرای شیوه چرخش واریماکس برای ساده سازی مؤلفه ها، مشخص شد که بهترین راه حل عاملی، دارای ۸ عامل است. بنابراین از مجموع گویه ها، ۸ عامل به عنوان عامل های اصلی شناسایی شدند. لازم به ذکر است که مقادیر چرخش یافته بر اثر ۸ تکرار حاصل شده و پس از این تعداد تکرار، در چرخش واریماکس همگرایی حاصل شده است.

۱- عامل اول: عامل «فرهنگ» نام گرفته است. این عامل ۱۱/۴۰ درصد بار عاملی عوامل شناسایی شده را به خود اختصاص داده است و ۱۳ گویه را شامل میشود. در این عامل، بیشترین وزن عاملی به گویه « تدوین منشور اخلاقی برای کارکنان سازمان امور مالیاتی در امور اجرایی مؤدیان (رسیدگی، تشخیص و وصول)» با وزن ۰/۸۴۰ و کمترین وزن عاملی به گویه «انسجام و هماهنگی بین واحدهای مختلف سازمان امور مالیاتی» با وزن ۰/۵۰۵ تعلق دارد.

۲- عامل دوم: عامل «آموزش» نام گرفته است. این عامل ۱۰/۵۵ درصد بار عاملی عوامل شناسایی شده را به خود اختصاص داده است و ۱۲ گویه را شامل میشود. در این عامل، بیشترین وزن عاملی به گویه « آشنایی دانش آموزان و دانشجویان با قوانین و اهمیت مالیات از طریق برنامه درسی مراکز آموزشی» با وزن ۰/۸۶۱ و کمترین وزن عاملی به گویه «آموزش آشنایی با قوانین مالیاتی و اهمیت مالیات به مؤدیان از طریق رسانه ها» با وزن ۰/۶۹۷ تعلق دارد.

۳- عامل سوم: عامل «فناورانه» نام گرفته است. این عامل ۱۰/۳۴ درصد بار عاملی عوامل شناسایی شده را به خود اختصاص داده است و ۱۰ گویه را شامل میشود. در این عامل، بیشترین وزن عاملی به گویه « ایجاد پایگاه اطلاعاتی ذی نفعان سازمان امور مالیاتی کشور» با وزن ۰/۹۰۵ و کمترین وزن عاملی به گویه « الکترونیکی شدن تمام فرآیندها و فعالیت های اجرایی در سیستم مالیاتی کشور » با وزن ۰/۸۱۵ تعلق دارد.

۴- عامل چهارم: عامل «اقتصادی» نام گرفته است. این عامل ۱۰/۳۱ درصد بار عاملی عوامل شناسایی

شده را به خود اختصاص داده است و ۱۲ گویه را شامل میشود. در این عامل، بیشترین وزن عاملی به گویه «نقش و جایگاه مالیات در توسعه ملی و همه جانبه کشور و کاهش وابستگی به ذخایر ملی (نفت و ...» با وزن ۰/۸۵۵ و کمترین وزن عاملی به گویه «مجازات کتمان اطلاعات و پنهان کاری در امور مالیاتی» با وزن ۰/۵۹۹ تعلق دارد.

۵- عامل پنجم: عامل «اجتماعی» نام گرفته است. این عامل ۹/۹۰ درصد بار عاملی عوامل شناسایی شده را به خود اختصاص داده است و ۱۱ گویه را شامل میشود. در این عامل، بیشترین وزن عاملی به گویه «کمک به تحقق بهبود مستمر در ایجاد شغل و کاهش فقر در جامعه با منابع مالیات» با وزن ۰/۸۳۴ و کمترین وزن عاملی به گویه «تعهد و امانت داری مسئولین و کارکنان سیستم مالیاتی نسبت به حقوق مؤدیان» با وزن ۰/۷۱۳ تعلق دارد.

۶- عامل ششم: عامل «مدیریتی» نام گرفته است. این عامل ۸/۵۸ درصد بار عاملی عوامل شناسایی شده را به خود اختصاص داده است و ۹ گویه را شامل میشود. در این عامل، بیشترین وزن عاملی به گویه «کاهش تعداد دفعات مراجعه مؤدیان به سازمان امور مالیاتی جهت یک فعالیت اجرایی» با وزن ۰/۸۵۳ و کمترین وزن عاملی به گویه «تفویض اختیار در سازمان امور مالیاتی جهت تسهیل امور مؤدیان مالیاتی» با وزن ۰/۶۶۲ تعلق دارد.

۷- عامل هفتم: عامل «سیاسی» نام گرفته است. این عامل ۸/۱۳ درصد بار عاملی عوامل شناسایی شده را به خود اختصاص داده است و ۱۱ گویه را شامل میشود. در این عامل، بیشترین وزن عاملی به گویه «حاکمیت قانون و اجرای بی طرفانه آن در کلیه مراحل اجرایی در سازمان امور مالیاتی» با وزن ۰/۸۰۳ و کمترین وزن عاملی به گویه «کمک به تحقق خواسته ها و انتظارات منطقی مؤدیان از سیستم مالیاتی کشور» با وزن ۰/۶۰۶ تعلق دارد.

۸- عامل هشتم: عامل «قانونی» نام گرفته است. این عامل ۷/۹۸ درصد بار عاملی عوامل شناسایی شده را به خود اختصاص داده است و ۹ گویه را شامل میشود. در این عامل، بیشترین وزن عاملی به گویه «بازنگری و شفاف نمودن معافیت ها و بخشودگی های مندرج در قوانین و مقررات مالیاتی جهت افزایش پایه مالیاتی» با وزن ۰/۸۴۷ و کمترین وزن عاملی به گویه «نظارت نهادهای مردم نهاد بر کلیه فرآیندهای اجرایی (ثبت نام، رسیدگی، تشخیص و وصول مالیات) و هزینه نمودن مالیات ها» با وزن ۰/۶۱۶ تعلق دارد.

سوال دوم پژوهش

چه مدلی برای ارتقاء مشارکت مردمی در پرداخت مالیات می توان ارائه نمود؟
برای پاسخ به این سؤال ابتدا براساس عوامل مستخرجه از سوال یک تحقیق، مدل مفهومی تدوین

شد. سپس برای آزمون و تأیید مدل مفهومی تحقیق از تکنیک مدل یابی معادلات ساختاری^۱ (SEM) از نوع مدل تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد. برای این منظور مدل مفهومی تحقیق در بسته نرم افزاری LISREL اجرا شد.

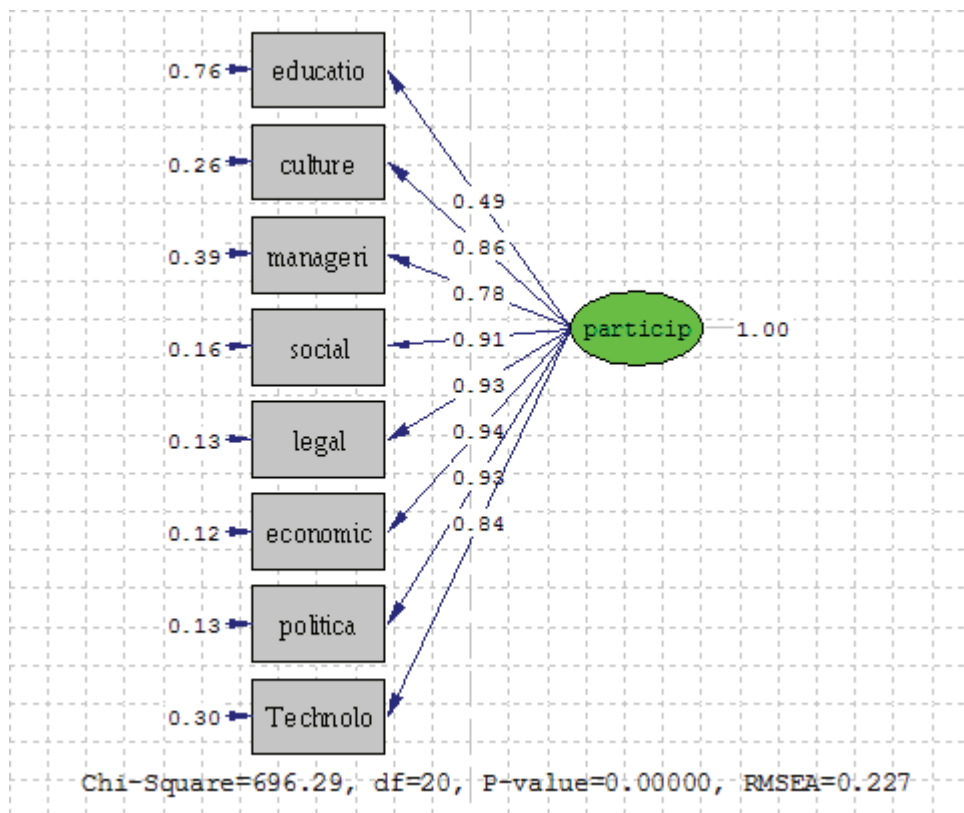
تحلیل عاملی تأییدی برای مشارکت مردمی

در مدل تحلیل عاملی، دو نوع متغیر وجود دارد: متغیر پنهان و متغیر مشاهده شده. متغیر پنهان، متغیری است که بصورت مستقیم نمی‌توان اندازه‌گیری نمود و باید آنها را از طریق شاخصها یا متغیرهای مشاهده‌پذیری که بصورت مستقیم قابلیت اندازه‌گیری را دارند، مورد سنجش و اندازه‌گیری قرار داد و در دیاگرام مسیر با دایره یا بیضی مشخص می‌شوند. در این پژوهش مشارکت مردمی، متغیر پنهان است.

متغیر آشکار (مشاهده شده)، متغیرهایی هستند که با مشاهده مستقیم رویداد بدست می‌آیند که به عنوان شاخص اندازه‌گیری یک متغیر پنهان ایفای نقش می‌کنند و در دیاگرام مسیر با مستطیل مشخص می‌شوند. در این مدل، ۸ عامل در نظر گرفته شده برای مشارکت مردمی، به عنوان متغیرهای مشاهده شده آن به حساب می‌آیند.

الف) مدل کلی در حالت برآورد استاندارد: شکل زیر (۱) مدل تحلیل عاملی تأییدی برای مشارکت مردمی را در حالت تخمین ضرایب استاندارد نشان می‌دهد. مدل در حالت برآورد استاندارد بارهای عاملی هر یک از عوامل موثر بر مشارکت مردمی را نشان می‌دهد. همانطور که در شکل مشخص است بار عاملی همه عوامل در حد قابل قبولی قرار دارد. مدل در حالت تخمین استاندارد نشان دهنده میزان همبستگی متغیرهاست.

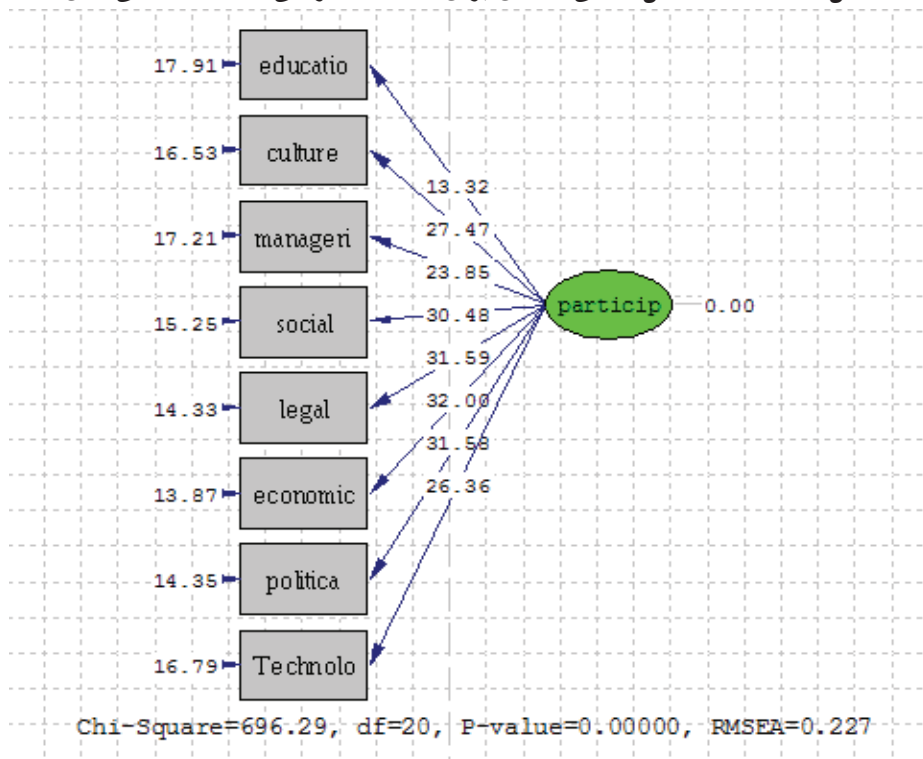
شکل (۱) - مدل تحلیل عاملی تأییدی برای مشارکت مردمی در حالت برآورد استاندارد

ب) مدل در حالت معنی داری: شکل (۱) مدل تحلیل عاملی تأییدی برای مشارکت مردمی را در حالت ضرایب معناداری (t-value) نشان می دهد. این مدل در واقع تمامی معادلات اندازه گیری (بارهای عاملی) را با استفاده از آماره t ، آزمون می کند. بر طبق این مدل، در صورتی که مقدار قدر مطلق آماره t مسیر از ۱/۹۶ بزرگتر باشد، ضریب مسیر و بارهای عاملی در سطح اطمینان ۹۵٪ معنادار می باشد.

باتوجه به اینکه در شکل (۲)، کلیه مقادیر آماره t مسیرها بزرگتر از ۱/۹۶ هستند، بنابراین ارتباط معناداری بین هریک از عوامل مؤثر با مشارکت مردمی وجود دارد. قابل ذکر است که مسیرهای حذف شده مدل در حالت معنی داری مربوط به پارامترهایی هستند که در برآورد مدل تثبیت شده اند و در دیاگرام مسیر در حالت ضرایب استاندارد بارنگ خاکستری نشان داده می شوند. از اینرو مقدار t برای آنها محاسبه نمی شود. به همین دلیل از دیاگرام مسیر در حالت معنی داری حذف شده اند.

شکل (۲) - مدل تحلیل عاملی تأییدی برای مشارکت مردمی در حالت معنی داری

جدول زیر شاخص‌های برازش مدل تحلیل عاملی تأییدی برای مشارکت مردمی را نشان می‌دهد.

جدول (۸) - شاخص‌های برازش مربوط به کل مدل

نام شاخص	برآوردها		حد مجاز
مجذور کای	=۶۹۶/۲۹		< P/۰.۵
	P=۰/۰۰۰	df=۲۰	
مجذور کای بر درجه‌ی آزادی	۳/۴۶		کمتر از ۵
ریشه میانگین مربعات خطای برآورد RMSEA	۰/۲۲۷		کمتر از ۰/۰۸
نیکویی برازش GFI	۰/۷۹		بالاتر از ۰/۹
نیکویی برازش اصلاح شده AGFI	۰/۶۲		بالاتر از ۰/۹

برازندگی نرم شده NFI	۰/۹۳	بالتر از ۰/۹
برازندگی نرم نشده NNFI	۰/۹۱	بالتر از ۰/۹
ریشه میانگین مربعات باقیمانده استاندارد SRMR	۰/۵۹	کوچتر از ۰/۰۵
برازندگی تطبیقی CFI	۰/۹۴	بالتر از ۰/۹

از آزمون اغلب به عنوان شاخص نیکویی برازش نام برده می‌شود. این شاخص به سادگی نشان می‌دهد که آیا مدل ساختار روابط میان متغیرهای مشاهده شده را توصیف می‌کند یا خیر. آزمون خی دو این فرض صفر را می‌آزماید که بین ماتریس کواریانس نمونه و ماتریس کواریانس ضمنی (جامعه) تفاوت وجود ندارد. با توجه به جدول فوق، مقدار مجذور کای با درجه آزادی ۲۰ برای این مدل ۶۹۶/۲۹ و سطح معنی داری آن ۰/۰۰۰ برآورد شده که در سطح ۰/۰۵ معنی دار است. بنابراین فرض صفر رد می‌شود و نتیجه می‌گیریم آزمون مجذور کای برازش دقیق مدل را با داده‌های مشاهده شده رد می‌کند. برخی از محققان از نسبت مجذور کای بر درجه آزادی (df) به عنوان شاخصی جایگزین استفاده می‌کنند. در مورد نسبت مجذور کای به درجه آزادی مقدار زیر ۳ قابل قبول است و حتی تا مقدار ۵ نیز به عنوان برازش معقول توصیه می‌شود (بولن، ۱۹۸۹). نسبت مجذور کای به درجه آزادی در مدل حاضر برابر ۳/۴۶ محاسبه شده است که نشان دهنده برازش معقولی برای مدل می‌باشد. همچنین شاخص ریشه خطای میانگین مجذورات تقریب RMSEA برای مدل‌های خوب ۰/۰۵ است. در صورتی که بین ۰/۰۵ تا ۰/۰۸ باشد، برازش قابل قبول، اگر بین ۰/۰۸ تا ۰/۱ باشد، برازش متوسط است و مدلی که در آن این شاخص از ۰/۱ بیشتر باشد، برازش ضعیفی دارد. این شاخص در مدل ارائه شده برابر ۰/۲۲۷ است که نشان می‌دهد مدل از برازش ضعیفی برخوردار است. SRMR برای این مدل ۰/۰۵۹ برآورد شده که مقادیر کوچکتر از ۰/۰۵ نشان از تبیین نسبتاً مناسب کواریانس‌ها دارد.

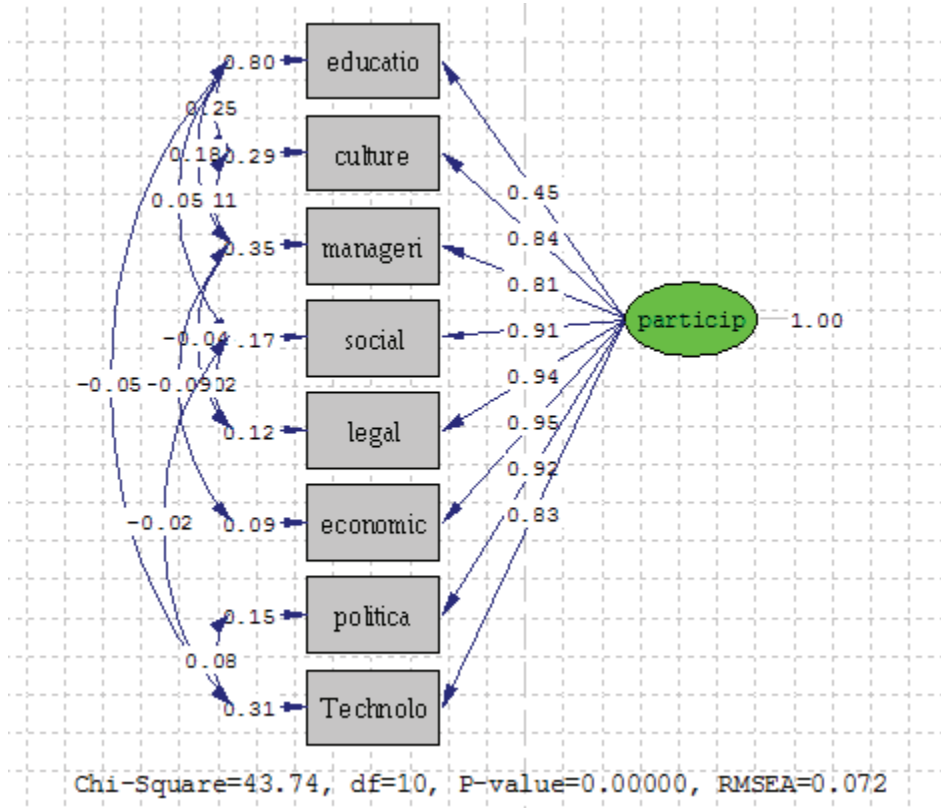
سایر شاخص‌ها نیز می‌بایستی از ۰/۹ بیشتر باشند که در مدل پژوهش این شرط برآورده شده است. اما مقادیر شاخص‌های GFI و AGFI به ترتیب ۰/۷۹ و ۰/۶۲ برآورد شده که از حد مجاز ۰/۹ پایین تر هستند. با توجه به شاخص‌های به دست آمده نتیجه می‌گیریم که در مجموع مدل ارائه شده مدل مناسبی نیست.

اما خروجی نرم‌افزار مجموعه‌ای از شاخص‌ها را برای اصلاح مدل پیشنهاد می‌کند که این اصلاحات بر روی مدل فوق اعمال گردیده و نتایج آن در ادامه ارائه می‌شود.

الف) مدل اصلاح شده در حالت برآورد استاندارد: شکل زیر (۳) مدل اصلاح شده تحلیل عاملی تأییدی برای مشارکت مردمی را در حالت تخمین ضرایب استاندارد نشان می‌دهد. مدل در حالت برآورد

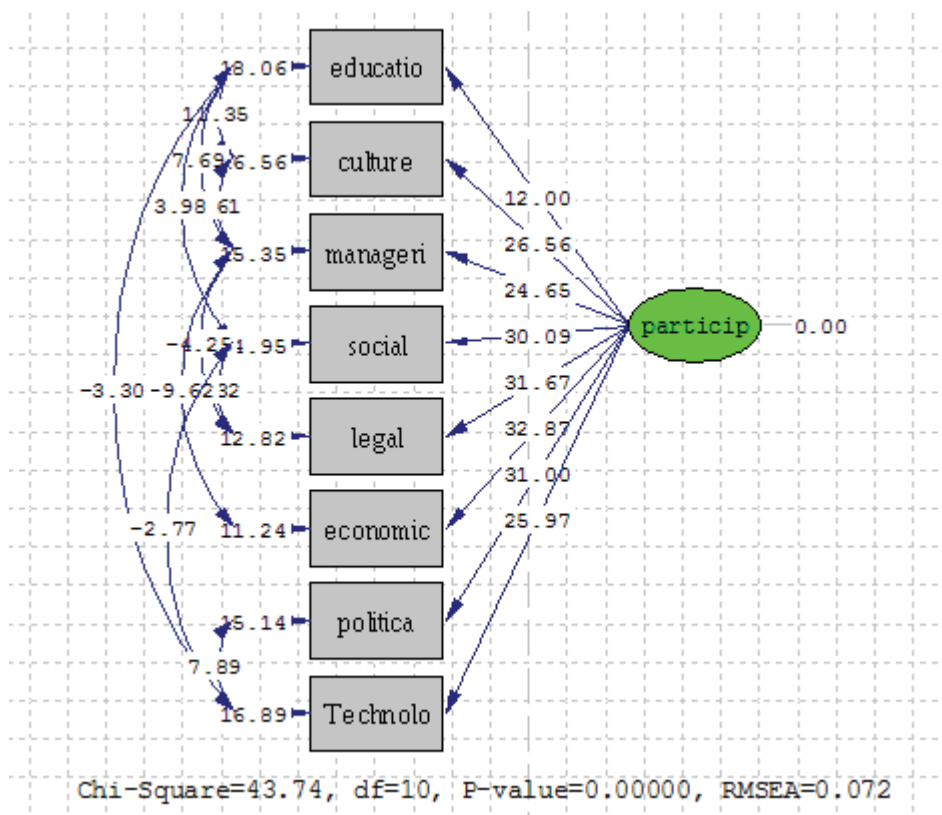
استاندارد، بارهای عاملی هر یک از عوامل موثر بر مشارکت مردمی را نشان می‌دهد. همانطور که در شکل مشخص است بار عاملی همه عوامل در حد قابل قبولی قرار دارد. مدل در حالت تخمین استاندارد نشان دهنده میزان همبستگی متغیرها است.

شکل (۳) - مدل اصلاح شده تحلیل عاملی تأییدی برای مشارکت مردمی در حالت برآورد استاندارد

ب) مدل اصلاح شده در حالت معنی‌داری: شکل (۴) مدل اصلاح شده تحلیل عاملی تأییدی برای مشارکت مردمی را در حالت ضرایب معناداری (t-value) نشان می‌دهد. این مدل در واقع تمامی معادلات اندازه‌گیری را با استفاده از آماره t، آزمون می‌کند. بر طبق این مدل، در صورتی که مقدار قدرمطلق آماره t مسیر از ۱/۹۶ بزرگتر باشد، ضریب مسیر و بارهای عاملی در سطح اطمینان ۹۵٪ معنادار می‌باشد.

شکل (۴) - مدل اصلاح شده تحلیل عاملی تأییدی برای مشارکت مردمی در حالت معنی داری

با توجه به اینکه کلیه مقادیر آماره t مسیرها بزرگتر از $1/96$ هستند، بنابراین ارتباط معناداری بین هریک از عوامل با مشارکت مردمی وجود دارد.

قابل ذکر است که مسیرهای حذف شده مدل در حالت معنی داری مربوط به پارامترهایی هستند که در برآورد مدل تثبیت شده‌اند و در دیاگرام مسیر در حالت ضرایب استاندارد با رنگ خاکستری نشان داده می‌شوند. از اینرو مقدار t برای آنها محاسبه نمی‌شود. به همین دلیل از دیاگرام مسیر در حالت معنی داری حذف شده‌اند.

جدول زیر شاخص‌های برازش مدل اصلاح شده تحلیل عاملی تأییدی برای مشارکت مردمی را نشان می‌دهد.

جدول (۹) - شاخص‌های برازش مربوط به مدل اصلاح شده

نام شاخص	برآوردها	حد مجاز
مجذور کای	$=43/74$	
	$P=0/000$	$df=10$
مجذور کای بر درجه‌ی آزادی	۴/۳۷	کمتر از ۵
ریشه میانگین مربعات خطای برآورد RMSEA	۰/۰۷	کمتر از ۰/۰۸
نیکویی برازش GFI	۰/۹۸	بالاتر از ۰/۹
نیکویی برازش اصلاح شده AGFI	۰/۹۳	بالاتر از ۰/۹
برازندگی نرم شده NFI	۰/۹۹	بالاتر از ۰/۹
برازندگی نرم نشده NNFI	۰/۹۹	بالاتر از ۰/۹
ریشه میانگین مربعات باقیمانده SRMR استاندارد	۰/۰۱	کوچکتر از ۰/۰۵
برازندگی تطبیقی CFI	۱/۰۰	بالاتر از ۰/۹

از آزمون اغلب به عنوان شاخص نیکویی برازش نام برده می‌شود. این شاخص به سادگی نشان می‌دهد که آیا مدل ساختار روابط میان متغیرهای مشاهده شده را توصیف می‌کند یا خیر. آزمون خی دو این فرض صفر را می‌آزماید که بین ماتریس کواریانس نمونه و ماتریس کواریانس ضمنی (جامعه) تفاوت وجود ندارد. با توجه به جدول فوق، مقدار مجذور کای با درجه آزادی ۱۰ برای این مدل ۴۳/۷۴ و سطح معنی داری آن ۰/۰۰۰ برآورد شده که در سطح ۰/۰۵ معنی دار است. بنابراین فرض صفر رد می‌شود و نتیجه می‌گیریم آزمون مجذور کای برازش دقیق مدل را با داده‌های مشاهده شده رد می‌کند. برخی از محققان از نسبت مجذور کای بر درجه‌ی آزادی (df) به عنوان شاخصی جایگزین استفاده می‌کنند. در مورد نسبت مجذور کای به درجه آزادی مقدار زیر ۳ قابل قبول است و حتی تا مقدار ۵ نیز به عنوان برازش معقول توصیه می‌شود (بولن، ۱۹۸۹). نسبت مجذور کای به درجه آزادی در مدل حاضر برابر ۴/۳۷ محاسبه شده است که نشان دهنده برازش قابل قبولی برای مدل می‌باشد. همچنین شاخص ریشه خطای میانگین مجذورات تقریب RMSEA برای مدل‌های خوب ۰/۰۵ است. در صورتی که بین ۰/۰۵ تا ۰/۰۸ باشد، برازش قابل قبول، اگر بین ۰/۰۸ تا ۰/۱ باشد، برازش متوسط است و مدلی که در آن این شاخص از ۰/۱ بیشتر باشد، برازش ضعیفی دارد. این شاخص در مدل ارائه

شده برابر ۰/۰۷ است که نشان می دهد مدل از برازش قابل قبول برخوردار است. SRMR برای این مدل ۰/۰۱ برآورد شده که مقادیر کوچکتر از ۰/۰۵ نشان از تبیین نسبتاً مناسب کوواریانس ها دارد. سایر شاخصها نیز می بایستی از ۰/۹ بیشتر باشند که در مدل پژوهش این شرط برآورده شده است. رویهم رفته می توان گفت در مجموع مدل ارائه شده مدل مناسبی است و داده های تجربی اصطلاحاً به خوبی با آن منطبق می باشند.

با استفاده از نتایج و خروجی های مدلیابی معادلات ساختاری، نتایج بخش اندازه گیری مدل به شرح زیر ارائه می شود. نتایج مدلیابی معادلات ساختاری براساس ضرایب استاندارد، آماره t ، سطح معنی داری و نتیجه تأیید یا عدم تأیید ضرایب در جدول زیر (۱۳) خلاصه شده است. شاخصی که بار عاملی بالاتری داشته باشد، سهم بیشتری در اندازه گیری سازه مربوطه ایفا می کند.

جدول (۱۰) - نتایج بخش اندازه گیری مدل مشارکت مردمی

متغیرهای پنهان	متغیرهای آشکار	بار عاملی	خطا	آماره t	R^2	sig	نتیجه
مشارکت مردمی	آموزش	۰/۴۵	۰/۰۲۶	۱۲,۰۰	۰/۲۰	<۰/۰۵	معنادار
	فرهنگ	۰/۸۴	۰,۰۲۹	۲۶,۵۶	۰/۷۱	<۰/۰۵	معنادار
	مدیریتی	۰/۸۱	۰,۰۳۳	۲۴,۶۵	۰/۶۵	<۰/۰۵	معنادار
	اجتماعی	۰/۹۱	۰,۰۳۰	۳۰,۰۹	۰/۸۳	<۰/۰۵	معنادار
	قانونی	۰/۹۴	۰,۰۳۱	۳۱,۶۷	۰/۸۸	<۰/۰۵	معنادار
	اقتصادی	۰/۹۵	۰,۰۲۸	۳۲,۸۷	۰/۹۱	<۰/۰۵	معنادار
	سیاسی	۰/۹۲	۰,۰۳۰	۳۱,۰۰	۰/۸۵	<۰/۰۵	معنادار
	فناورانه	۰/۸۳	۰,۰۳۶	۲۵,۹۷	۰/۶۹	<۰/۰۵	معنادار

جدول فوق بار عاملی هر یک از عامل های های وارد شده به نرم افزار لیزرل به منظور ارائه مدل مشارکت مردمی را بر روی مشارکت مردمی نشان می دهد.

عامل «آموزش» دارای کمترین بار عاملی (۰/۴۵) می باشد. بنابراین از کمترین سهم در اندازه گیری «مشارکت مردمی» برخوردار می باشد. براساس ضریب تعیین (R^2) محاسبه شده ۲۰ درصد واریانس «مشارکت مردمی» توسط عامل «آموزش» تبیین می شود.

عامل «مدیریتی» دارای بار عاملی (۰/۸۱) بر روی «مشارکت مردمی» می باشد. براساس ضریب تعیین (R^2) محاسبه شده ۶۵ درصد واریانس «مشارکت مردمی» توسط عامل «مدیریتی» تبیین می شود. عامل «فناورانه» دارای بار عاملی (۰/۸۳) بر روی «مشارکت مردمی» می باشد. براساس ضریب تعیین

(R^2) محاسبه شده ۶۹ درصد واریانس «مشارکت مردمی» توسط عامل «فناورانه» تبیین می‌شود. عامل «فرهنگ» دارای بار عاملی (۰/۸۷) بر روی «مشارکت مردمی» می‌باشد. براساس ضریب تعیین (R^2) محاسبه شده ۷۱ درصد واریانس «مشارکت مردمی» توسط عامل «فرهنگ» تبیین می‌شود. عامل «اجتماعی» دارای بار عاملی (۰/۹۱) بر روی «مشارکت مردمی» می‌باشد. براساس ضریب تعیین (R^2) محاسبه شده ۸۳ درصد واریانس «مشارکت مردمی» توسط عامل «اجتماعی» تبیین می‌شود. عامل «سیاسی» دارای بار عاملی (۰/۹۲) بر روی «مشارکت مردمی» می‌باشد. براساس ضریب تعیین (R^2) محاسبه شده ۸۵ درصد واریانس «مشارکت مردمی» توسط عامل «سیاسی» تبیین می‌شود. عامل «قانونی» دارای بار عاملی (۰/۹۴) بر روی «مشارکت مردمی» می‌باشد. براساس ضریب تعیین (R^2) محاسبه شده ۸۸ درصد واریانس «مشارکت مردمی» توسط عامل «قانونی» تبیین می‌شود. عامل «اقتصادی» دارای بیشترین بار عاملی (۰/۹۵) می‌باشد. بنابراین از بیشترین سهم در اندازه‌گیری «مشارکت مردمی» برخوردار می‌باشد. براساس ضریب تعیین (R^2) محاسبه شده ۹۱ درصد واریانس «مشارکت مردمی» توسط عامل «اقتصادی» تبیین می‌شود.

ماتریس واریانس - کوواریانس

در تحقیقات تحلیل عاملی و مدل معادلات ساختاری، ماتریس همبستگی یا کوواریانس است که تحلیل می‌شود. ماتریس کوواریانس به منظور یک بررسی اولیه از روابط میان متغیرهای یک مجموعه داده‌های چند متغیری استفاده می‌شود. اگر بین متغیرها ارتباط خطی مثبت وجود داشته باشد، کوواریانس مثبت و اگر ارتباط بین متغیرها عکس باشد، کوواریانس منفی و اگر ارتباط خطی بین متغیرها وجود نداشته باشد، کوواریانس صفر خواهد بود.

جدول (۱۱) - ماتریس واریانس - کوواریانس متغیرهای آشکار

	آموزش	فرهنگ	مدیریتی	اجتماعی	قانونی	اقتصادی	سیاسی	فناورانه
آموزش	۰,۴۸							
فرهنگ	۰,۴۰	۰,۸۱						
مدیریتی	۰,۳۹	۰,۷۳	۱,۰۳					
اجتماعی	۰,۳۳	۰,۷۱	۰,۷۵	۰,۹۷				
قانونی	۰,۳۲	۰,۷۴	۰,۷۴	۰,۸۹	۱,۰۸			
اقتصادی	۰,۲۷	۰,۶۸	۰,۶۵	۰,۸۲	۰,۹۱	۰,۹۴		

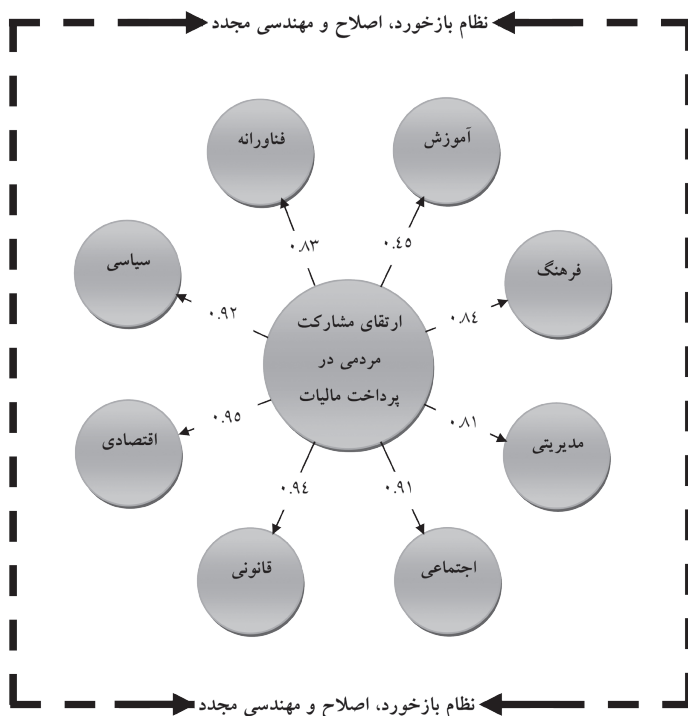
سیاسی	۰,۲۹	۰,۷۲	۰,۷۵	۰,۸۴	۰,۹۱	۰,۸۸	۱,۰۴	
فناورانه	۰,۲۵	۰,۷۱	۰,۷۹	۰,۸۱	۰,۸۹	۰,۸۷	۰,۹۸	۱,۲۹

جدول فوق ماتریس واریانس کواریانس متغیرهای آشکار موجود در مدل را نشان می دهد که عناصر روی قطر اصلی بیانگر واریانس متغیر مربوطه می باشد که در واقع تغییرات داخل هر متغیر را نشان می دهد. به عنوان مثال واریانس «آموزش» برابر با $0/48$ است که نشان دهنده کمترین تغییرات درون متغیر بوده و بیشترین واریانس مربوط به «فناورانه» با اندازه $1/29$ است.

عناصر خارج از قطر اصلی این ماتریس نیز نشان دهنده کواریانس دو متغیر می باشد که به علت تقارن تابع کواریانس تنها عناصر پایین یا بالای قطر در نظر گرفته می شوند. هر چه میزان کواریانس بین دو متغیر بزرگتر باشد می توان نتیجه گرفت که همبستگی بین آنها نیز بیشتر است. به عنوان مثال در این جدول بیشترین کواریانس بین «سیاسی» و «فناورانه» وجود دارد که برابر $0/98$ است. کمترین کواریانسها مربوط به کواریانس بین «آموزش» و «فناورانه» با میزان $0/25$ است.

بنابراین مدل پیشنهادی ارتقاء مشارکت مردمی در پرداخت مالیات به صورت شکل شماره ۴-۵ ارائه میگردد.

شکل ۵- مدل ارتقاء مشارکت مردمی در پرداخت مالیات

دیدگاه صاحب نظران و متخصصان در خصوص عوامل تاثیر گذار بر ارتقاء مشارکت مردمی در پرداخت مالیات چگونه است؟

نتایج حاکی از آن است که از دیدگاه متخصصان تمامی عوامل مؤثر بر مشارکت مردمی با میانگین نظری در سطح خطای $\alpha = 0/05$ معنادار می باشد ($\alpha < 0/05$).

نتیجه گیری

همانگونه که در در بخش یافته ها مشاهده می شود، عوامل ۸ گانه بر مشارکت مردمی دخالت داشته و به عنوان عوامل مشارکت استخراج شده اند. پس از استخراج عوامل مشارکت عوامل مزبور را به خبرگان ارسال گردید که با توجه نظر ایشان عوامل فرعی در ۸ طبقه کلی به شرح زیر طبقه بندی شد.

جدول (۱۲) - عوامل کلی ارتقاء دهنده مشارکت

ردیف	عوامل جزئی	عوامل کلی
۱	یادگیری (نگرش، آگاهی)، محتوا (دانش، مهارت)، روش، مجری	آموزش
۲	ارزش ها، صداقت، اعتماد، انسجام	فرهنگ
۳	ساختاری، اداری، بوروکراسی	مدیریتی
۴	عدالت، تعهد، تعامل و ارتباط مؤثر، ارائه خدمت	اجتماعی
۵	شفاف سازی، ثبات، ضمانت اجرایی	قانونی
۶	توسعه اقتصادی، هزینه کتمان، شاخص های کلان اقتصادی (رشد، تورم، رکود)، نقش درآمدی در بودجه	اقتصادی
۷	قدرت، شهروند مداری، کنترل و نظارت، حکمرانی خوب	سیاسی
۸	مالیات الکترونیکی، امنیت الکترونیکی، خدمات و مشاوره الکترونیکی	فناورانه

چنانچه بیان شد عوامل یادگیری، محتوا، روش و مجری، به عنوان عامل کلی آموزش؛ ارزش ها، صداقت، اعتماد، انسجام به عنوان عامل کلی فرهنگ؛ ساختاری، اداری، بوروکراسی به عنوان عامل کلی مدیریت؛ عدالت، تعهد، تعامل و ارتباط مؤثر، ارائه خدمت به عنوان عامل کلی اجتماعی؛ شفاف سازی، ثبات، ضمانت اجرایی به عنوان عامل کلی قانونی؛ توسعه اقتصادی، هزینه کتمان، شاخص های کلان اقتصادی (رشد، تورم، رکود)، نقش درآمدی در بودجه به عنوان عامل کلی اقتصادی؛ قدرت، شهروند مداری، کنترل و نظارت، حکمرانی خوب به عنوان عامل کلی سیاسی و مالیات الکترونیکی، امنیت الکترونیکی، خدمات و مشاوره الکترونیکی به عنوان کلی فناورانه طبقه بندی شدند.

در این راستا نتایج پژوهش با یافته های پژوهش های، افتخار نظام، (۱۳۹۴)، غیاثی نیوزلند (آموزش

شهروندی و آموزش امور مالیاتی ۲۰۱۷)، کاواجا و همکاران، ۲۰۱۱ و حمیدی و همکاران ۱۳۹۴ و رامشینی، محمود، جمشیدی، ناصر و غلامحسین اسدی؛ ۱۳۹۵، آندریوز و مایکوک، (۲۰۰۷)، عظیمی (۱۳۹۱)، کاسیپیلای و همکاران، ۲۰۰۳، رایموند و همکاران (۲۰۱۳)، صالحی و همکاران (۱۳۹۳)، الماسی و همکاران (۱۳۹۳) آلابده و همکاران (۲۰۱۲)، چن، جابیلدادو، کاپیسترانو و ین، ۲۰۱۵ و دلوی، محمدرضا و رحیمی اصل، رضا، ۱۳۹۳، جنتی و همکار ۱۳۹۵، کاترینا گنگ، اوا هافمن و ایش کریچلر ۲۰۱۵، کریچلر و همکاران ۲۰۱۶، هم راستا می باشند.

به این لحاظ مسئولین سازمان امور مالیاتی، نظام آموزشی، فرهنگی و بایستی با همکاری یکدیگر و بکارگیری عوامل تاثیرگذار فوق نسبت به فراهم آوردن و بکار بستن آنها زمینه مشارکت را فراهم نمایند.

با توجه به پیشینه و ادبیات پژوهش و با نگاهی نو به یافته‌های حاصل از پژوهش میدانی می‌توان گفت هر پدیده‌ای در اثر عوامل مختلف و در برخورد با موضوعات مختلف دستخوش تغییر می‌گردد؛ یکی از این پدیده‌ها؛ مسأله مالیات و نحوه مشارکت مردم و شهروندان در پرداخت مالیات است. لذا شناخت این عوامل می‌تواند به سیاستمداران، برنامه‌رسان و اقتصاددانان، اصحاب فرهنگ و رسانه و متولیان آموزش و پرورش و دیگر مسئولین مربوطه کمک نماید که با بینش نو به این مهم توجه نمایند و در سیاست‌گذاری‌های خود مورد توجه بیشتر قرار دهند. مسأله مهم مالیات برای بیشتر اقتصاددانان و برای کشورهای توسعه یافته به عنوان اصلی‌ترین و در بعضی کشورها به عنوان منحصر به فردترین منبع تأمین مالی کشور می‌باشد، مالیات در رفاه اجتماعی، امنیت اجتماعی، آموزش، بهداشت، سلامت، امور زیربنایی، حمل و نقل، اشتغال، و... تأثیر شگرفی دارد، به این سبب بایستی توجه نمود که چگونه می‌توان این عوامل را بهتر در فرآیندها به کار گرفت یا با آموزش زمینه بهبود آن را رقم زد.

لذا می‌توان گفت که با آموزش یا کاربست و یا آموزش کاربست هر یک از عوامل ۸ گانه می‌توان در مشارکت شهروندان تأثیر قابل توجهی داشته باشد. لذا اگر به برنامه‌ریزی بلند مدت توجه کرد بایست اشاره نمود که آموزش و یادگیری از پایه در مقاطع رسمی پیش دبستانی، دبستان، مقاطع اول و دوم متوسطه و دانشگاه را مورد توجه قرار داد. با این مهم هم فرهنگ مالیاتی ارتقاء یافته و هم خیلی از عوامل فوق را به صورت مستقیم و یا غیر مستقیم تحت تأثیر قرار می‌دهد.

فهرست منابع

۱. ایران منش، محمدرضا (۱۳۹۴). مفهوم شهروند (مفاهیم، مؤلفه ها، اصول، زمینه ها و الگوها)، انتشارات نگاه معاصر، ۱۳۹۴، تهران.
۲. اشرف نظری، علی (۱۳۹۴). شهروندی و هویت، انتشارات تمدن ایرانی، ۱۳۹۴، تهران.
۳. اسداله زاده بال، میررستم (۱۳۹۲). قوانین و مقررات عمومی و دانستنی های سازمان امور مالیاتی کشور
۴. امیری، مریم، یوسفی، حمیدرضا، بلوکی، پله شاهی، محمد (۱۳۹۵). نقش میانجی عوامل فردی در ارتباط بین عوامل مؤثر بر افزایش تمایل به خود اظهاری مالیات اشخاص حقیقی، چکیده مقالات دهمین همایش سیاست های مالی و مالیاتی ایران، تهران، ۱۳۹۵.
۵. احتشامی، صادق و عبدی، فائزه (۱۳۹۵). ارتقای فرهنگ مالیاتی و تأثیر آن بر نظام مالیات، چکیده مقالات دهمین همایش سیاست های مالی و مالیاتی ایران، تهران، ۱۳۹۵.
۶. پورعسکری، علی اصغر (۱۳۷۷). حسابداری مالیاتی، انتشارات نوید شیراز، چاپ اول.
۷. پژوهشگاه حوزه ودانشگاه (۱۳۹۳). مبانی اقتصاد اسلامی؛ سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه ها (سمت)، تهران.
۸. جنتی، نادر، میرمحمدی، سید محمد (۱۳۹۵). مروری بر تجربه اصلاح نظام مالیاتی در ایران و جهان با تأکید بر مدرنیزاسیون دستگاه مالیاتی، فصلنامه علمی، پژوهشی (پژوهشنامه مالیات)، شماره ۳۱، سال ۱۳۹۵، ۹۳-۸۹.
۹. جنتی، نادر، میر محمدی، سیدمحمد (۱۳۹۶). مروری بر تجربه اصلاح نظام مالیاتی در ایران و جهان، با تأکید بر مدرنیزاسیون دستگاه مالیاتی، فصلنامه پژوهشنامه مالیات، سال ۲۲، شماره ۳۱، سال ۱۳۹۶.
۱۰. چگینی، سهیلا، شاکری، مجتبی (۱۳۹۴). ارائه مدلی جهت پذیرش پرداخت آنلاین مالیات (مطالعه موردی: استان قزوین)، مجموعه مقالات نهمین همایش سیاست های مالی و مالیاتی ایران، ۳۵۳.
۱۱. حیدری، محمدحسین، نریمانی، محمد (۱۳۹۲). اصول تربیت مبتنی بر مباتی ارزشی شهرونی از نظر اسلام، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی، سال هفتم، شماره ۷۶، تابستان.
۱۲. دهقان منشادی، فاطمه، روشن، عبدالرضا (۱۳۹۴). ارائه یک مدل برای تجزیه و تحلیل عوامل فرهنگی مؤثر بر تمکین مالیاتی (بررسی نقش فساد مالی، هنجارهای فرهنگی و ارزش های

اجتماعی بر تمکین مالیاتی)، مجموعه مقالات نهمین همایش سیاست های مالی و مالیاتی ایران، ۹، ۳۵۳.

۱۳. سازمان امور مالیاتی کشور (۱۳۹۲). برنامه عملیاتی سال ۱۳۹۲، دفتر پژوهش و بهبود فرآیندها، اداره کل امور اداری و پشتیبانی.

۱۴. سعیدی، پرویز (۱۳۸۱). حسابداری مالیاتی، انتشارات علمی دانشگاه آزاد اسلامی، چاپ دوم.
۱۵. شافعی، رضا، راستاد، سید آرمان (۱۳۹۵). تمکین مشتریان حقیقی و حقوقی مالیاتی با تأکید بر متغیرهای قومیتی و فرهنگ محلی (مطالعه ای در استان های غرب کشور)، چکیده مقالات دهمین همایش سیاست های مالی و مالیاتی ایران، تهران، ۱۳۹۵.

۱۶. شهنازی، روح اله، احمدی، وحیده (۱۳۹۵). شبیه سازی تأثیر طرح جامع مالیاتی بر کاهش فرار مالیاتی، چکیده مقالات دهمین همایش سیاست های مالی و مالیاتی ایران، تهران، ۱۳۹۵.
۱۷. شکوری، علی (۱۳۹۰). مشارکت های اجتماعی و سازمان های حمایتی (با تأکید بر ایران)، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه ها (سمت) مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی، ۱۳۹۰.

۱۸. شاهرخ، محمدحسین، تائبی، امیرحسین، برکم، یاسر، میزان تأثیر جرایم مالیاتی در افزایش وصول مالیات در نظام مالیات بر ارزش افزوده "مطالعه موردی مؤدیان بزرگ مالیاتی استان کرمان"، مجموعه مقالات نهمین همایش سیاست های مالی و مالیاتی ایران، ۱۳۹۴، ۹، ص ۱۲۶۹.

۱۹. صبری بقایی، آذرخش و نادری محمدزاده اصل (۱۳۸۲)، "شناخت جنبه های مختلف اثر بخشی مالیات در اقتصاد ایران"، پژوهشنامه اقتصادی، شماره ۸: ۱۹۸-۱۷۳.

۲۰. صمدی، منصور و نظریان، محمد، ۱۳۹۲، بررسی و سنجش رضایت مؤدیان مالیاتی (مطالعه موردی اداره کل امور مالیاتی مرکز تهران، فصلنامه علمی و پژوهشی پژوهشنامه مالیات، شماره ۱۷، بهار ۱۳۹۲).

۲۱. صادقی، کمال (۱۳۹۱)، در بررسی تأثیر شاخص کنترل فساد اداری و اثربخشی دولت بر درآمدهای مالیاتی: مطالعه موردی کشورهای با درآمدهای سرانه متوسط و بالا، به این نتیجه رسید که درآمد سرانه حقیقی با درآمدهای مالیاتی رابطه مثبت و معناداری دارد.

۲۲. صمدی، علی حسین، مرزبان، حسین، ساجدیان فرد، نجمه، فرار مالیاتی، نرخ مؤثر مالیات و رشد اقتصادی در ایران: یک الگوی رشد درون زاء، مجموعه مقالات، هشتمین همایش سیاست های مالی و

مالیاتی ایران، ۱۳۹۳، ۸، ص ۸۸)

۲۳. طالب‌نیا، قدرت اله، وکیلی فرد حمیدرضا، عرب مازار، علی اکبر و صمدی لرگانی، محمود (۱۳۹۰)، " بررسی تاثیر گزارشگری مالیاتی بر شفافیت گزارشگری مالی"، فصلنامه علمی و پژوهشی حسابداری مالی، شماره ۹.

۲۴. عزت اله کیشانی فراهانی، محسن فرمهینی فراهانی، اکبر رهنما، مقاله ی مؤلفه های اساسی تربیت شهروندی اسلامی ایرانی، ۱۳۹۲، فصلنامه مطالعات ملی، ۵۶، سال چهاردهم، شماره ۴، ۱۳۹۲.

۲۵. عاملی آ، زمریدیان م، بهادری م. ۱۳۸۶. ارزیابی تأثیرگذاری اعتماد عمومی نسبت به نحوه مصرف مالیات بر تمکین مالیاتی (با تأکید بر تخصیص محلی مالیات). دفتر مطالعات و تحقیقات مالیاتی، مجموعه مقاله های اولین همایش سیاست های مالی.

۲۶. بدی، رمضانعلی، کاشف، حمیدرضا، بررسی راهکارهای توسعه مشارکت مردم با ناجا در طرح ارتقای امنیت اجتماعی، فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات امنیت اجتماعی، شماره ۴۴، زمستان ۱۳۹۴.

۲۷. عرب مازار، عباس، زایر، آیت (۱۳۸۷)، برآورد ظرفیت بالقوه اقتصادی مالیات در ایران، فصلنامه علمی و پژوهشی مالیات، دوره جدید، سال شانزدهم، شماره ۹۲، صفحات ۱۸-۱۲.

۲۸. عرب مازار، علی اکبر، گل محمدی، مریم و بهروز باقری (۱۳۹۰) سطح تمکین مالیاتی، مهمترین شاخص دستیابی به یک نظام مالیاتی مطلوب و کارآمد، پژوهشنامه مالیات، شماره ۱۲، صفحات ۷۰-۲۷) انتقال به رفرنس

۲۹. فروتن کیا، شهروز، رضادوست، کریم، پورتر کارونی، محمد، حیدری بررسی، ارش، نقش رسانه در شکل دهی نگرش ها و رفتارهای، زیست محیطی شهروندان (مورد مطالعه: چامعه شهری اهواز)، کتاب سمینار رسانه و آموزش شهروندی اصل مقالات ۹ و ۱۰ خرداد ۱۳۹۰.

۳۰. فخاری، حسین،، رضانی، علی اکبر، ابراهیمی، مهدی (۱۳۸۹)، بررسی تأثیر عوامل قانونی، اجرایی، اقتصادی-محیطی مؤثر بر فرار مالیاتی، چهارمین همایش سیاست های مالی و مالیاتی ایران، فصل ۵: ۶۳۴-۶۱۷.

۳۱. قربانی، صابر، علیلو، رقیه (۱۳۸۹)، بررسی راهکارهای ترویج و ارتقاء فرهنگ مالیاتی (مطالعه موردی: شرکت های تولیدی شهرستان تبریز)، چهارمین همایش سیاست های مالی و مالیاتی ایران، فصل ۶: ۶۵۶-۶۳۸.

۳۲. کیشانی فراهانی، عزت اله، فرمهبینی فراهانی، محسن، رهنما، اکبر، مؤلفه های اساسی تربیت شهروندی اسلامی ایرانی، ۱۳۹۲، فصلنامه مطالعات ملی، ۵۶، سال چهاردهم، شماره ۱۳۹۲، ۴.
۳۳. کاظمی، حسین، فریدوند نعمت آباد، الهام، بررسی و شناسایی راهکار های عملیاتی برای ارتقای تمکین مالیاتی در نظام مالیات بر ارزش افزوده، مجموعه مقالات، هفتمین همایش سیاست های مالی و مالیاتی ایران، ۱۳۹۲، ۸، ص ۹۶۰.
۳۴. کمالی، سعید و شفیعی، سعیده، ۱۳۹۰، مفهوم تمکین مالیاتی و محاسبه آن در نظام مالیاتی ایران، فصلنامه علمی و پژوهشی پژوهشنامه مالیات، شماره ۱۷، بهار ۱۳۹۲.
۳۵. گلدوزیان، ایرج، حبیبی، حفیظ الله، ۱۳۹۴، سیاست کیفری ایران در زمینه کاهش جرایم مالیاتی (مطالعه موردی شهر اهواز)، مجموعه مقالات نهمین همایش سیاست های مالی و مالیاتی ایران، ۱۳۹۴، ۹، ص ۲۰۳.
۳۶. لطف آبادی، حسین (۱۳۸۵). آموزش شهروندی ملی و جهانی همراه با تحکیم هویت و نظام ارزش دانش آموزان.. فصل نامه نوآوریهای آموزشی، شماره ی ۱۷
۳۷. لشکری زاده، مریم، عزیزی، محمد ۱۳۸۸، شناسایی برخی عوامل موثر بر ارتقای فرهنگ مالی و مالیاتی ایران، فصلنامه مدیریت، سال هشتم، شماره ۲۲، تابستان ۱۳۹۰
۳۸. مهدی صالحی، سعید پرویزی فرد، مستوره استوار، ۱۳۹۳، پژوهشنامه مالیات، تأثیر عوامل فرهنگ مالیاتی بر تمکین مالیاتی در بین مؤدیان امور مالی، سال ۲۲، شماره ۲۳.
۳۹. مرادی، مهدی، رستمی، امین، تقی زاده، رضا ۱۳۹۱، بررسی عوامل موثر بر فرار از پرداخت مالیات با تاکید بر عوامل فرهنگی، پژوهشنامه مالیات، شماره ۱۸، مسلسل ۶۶، تابستان ۱۳۹۲.
۴۰. میرمحمدی رشید، قربانی رحیم، وظیفه دوست حسین، ۱۳۹۰، بررسی تاثیر عوامل موثر بر ارتقای تمکین مودیان مالیاتی (اشخاص حقوقی) از دیدگاه کارکنان مالیاتی در شهر تهران (مطالعه موردی: اداره کل امور مالیاتی مودیان بزرگ تهران، مدیریت فرهنگی؛ تابستان ۱۳۹۰، دوره ۵، شماره ۱۲ از صفحه ۱۱۳ تا صفحه ۱۲۶.
۴۱. میرمحمدی، علیرضا، صادقی، حسین، شکیبایی، علیرضا، ۱۳۹۱، بررسی تاثیر عوامل موثر بر ارتقای تمکین مودیان مالیاتی، فصلنامه مفید، شماره ۲۷، پاییز ۱۳۸۰، ص: ۵۵ تا ۷۶.
۴۲. ملکی، رضا، باقری، مصطفی، مهاجر، نعمت سلمان، بهرامی، علی، حسینی قیداری، سید مجتبی، ۱۳۹۳، مدل شیب لغزنده: چارچوبی نوین در تعیین نوع تمکین مالیاتی (مطالعه موردی: اداره کل امور مالیاتی استان زنجان)، مجموعه مقالات، هشتمین همایش سیاست های مالی و

- مالیاتی ایران، ۱۳۹۳، ۸، ص ۸۰۷-۸۰۶).
۴۳. موسوی جهرمی، یگانه، طهماسبی بلداجی، خاکی، نرگس (۱۳۸۸)، «فرار مالیاتی در نظام مالیات بر ارزش افزوده: یک مدل نظری»، فصلنامه تخصصی مالیات، شماره ۵: ۳۸-۲۷.
۴۴. مؤمنی وصالیان، هوشنگ، علیرضا دقیقی اصل و محبوبه زمانیان (۱۳۸۹)، «بررسی ارتباط درآمدهای مالیاتی و کسری بودجه دولت در اقتصاد ایران ایران»، فصلنامه علوم اقتصادی، سال سوم، شماره ۱۱: ۲۰۰-۱۷۷.
۴۵. مجید پورعشوریاسوری، یاسر رمضان نژاد، حمید شایان، ۱۳۹۵، «سنجش و تحلیل عوامل موثر بر مشارکت مردم در فرایند مدیریت روستایی با تاکید بر شوراها»، فصلنامه پژوهشهای جغرافیای انسانی، شماره ۱، جلد ۴۸، ص ۸۹ تا ۱۰۴.
۴۶. نصرافهانی، مهدی؛ نصرافهانی، مهرناز؛ دلوی اصفهان، ۱۳۹۲، محمد رضا، ۱۳۹۲ «بررسی عوامل موثر بر فرار مالیاتی بر اساس مدل پستل، از دیدگاه مودیان و کارشناسان مالیاتی»، دو فصلنامه پژوهش های مالی اسلامی، سال اول، شماره اول، ۴۰-۳۰.
۴۷. نیکنامی، مصطفی، مدانلو، یاسمن، تعیین مؤلفه های آموزش شهروندی در دوره آموزشی راهنمایی تحصیلی جهت ارائه یک چارچوب نظری مناسب، فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی، بهار ۱۳۸۷، سال دوم، شماره ۱.
۴۸. نقیب زاده، میر عبدالحسین (۱۳۸۷)؛ نگاهی به فلسفه آموزش و پرورش، ش طهوری، چ ۲۲.
۴۹. نرگسیان، عباس، مطالعات شهروندی رویکرد شهروندمدار به مدیریت دولتی، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۹۳.
۵۰. نظریان زاده، علی نجات، بررسی نگرش شهروندان به فرهنگ تمکین مالیاتی و ارائه راهکارهای ارتقاء آن از سوی صاحب نظران و نخبگان در استان ایلام، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات ساوه، ۱۳۹۴.
۵۱. نایب زاده، شهناز، آقایی پور، کبری، ۱۳۹۲، شناسایی و رتبه بندی عوامل مؤثر بر کارایی نظام مالیاتی از دید کارشناسان امور مالیاتی استان کرمان، مجموعه مقالات، هفتمین همایش سیاست های مالی و مالیاتی ایران، ۱۳۹۲، ۸، ص ۹۶۰.
۵۲. نظریان، اصغر، شوهانی، نادر، (۱۳۹۰) توانمند سازی نظام مدیریت شهری بر اساس الگوی شهر شهروند مدار در ایلام، چشم انداز جغرافیایی (مطالعات انسانی)، سال ششم، شماره ۱۶، پاییز ۱۳۹۰، ص ۱۳۴.

۵۳. جار نهایندی، آبخوش، معصومه (۱۳۹۴)؛ سنجش تأثیر آموزش شهروندی بر توانمندسازی زنان (مطالعه‌ی موردی: منطقه ۶ شهرداری تهران)؛ زن در توسعه و سیاست؛ سامانه نشر مجلات علمی دانشگاه تهران؛ ۱۳۹۴.

۵۴. گرشى نوین به تمکین مالیاتی؛ ارائه یک چارچوب جدید، رامشینی، محمود، جمشیدی، ناصر، اسدی، غلامحسین، ۱۳۹۵، پژوهش نامه مالیات، شماره سی و یکم (مسلل ۷۹)، پاییز ۱۳۹۵) انتقال به رفرنس

55. Asian Development Bank (2014). "A Comparative Analysis of Tax Administration in Asia and the Pacific, April, 2014.

56. Andrews, R. and Mycock, Citizenship education (2007), A -in the UK: Divergence within a multi-national state, 88—73.pp, 1.No, 3.

57. Asian Development Bank (2014). "A Comparative Analysis of Tax Administration in Asia and the Pacific, April, 2014.

58. Al-Hujran, O., Al-Debei, M.M., Chatfield, A. & Migdadi, M. (2015). The imperative of influencing citizen attitude toward e-government adoption and use, Computers in Human Behavior, 53:189-203

59. B. Khakpour, Maliha Myrzabky, 2015, WWW.profdoc.um.ac.ir, paper-abstract-1054026.htmlt

60. Carla L. Peck, Karen Pashby, The palgrave Handbook of Global Citizenship and Education pp 51-56, Global Citizenship Education in North America, 12, January 2018.

61. Chen, J.V., Jubilado, R., Capistrano, E. & Yen, D. (2015). Factors affecting online

62. Elke Loeffler, Tony Bovaird (2017) "The Palgrae Handbook of Public Administration and Management in Europ". pp 403-423/ cite as, from participation to co production: widening and Deepening the Contributions of Citizens to Public Services and OUTCOMES.

63. Fayad, R. & Paper, D. (2015). The technology acceptance model E-commerce

- extension: a conceptual framework, *Procedia Economics and Finance*, 26: 1000-1006.
64. Gangl, K., Hofmann, E., Pollai, M., & Kirchler, E. (2012). The dynamics of power and trust in the “Slippery Slope Framework” and its impact on the tax climate. SSRN working paper. "http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2024946". Retrieved 06.12 from SSRN.
65. Hong Kong Polly technic university. Paul.W.Fox(2015),
66. <http://taxcitizenship.tki.org.nz/17> May 2017 <http://taxcitizenship.tki.org.nz/Level-5-unit/Learning-experience-4-Young-people-and-tax>, Last update: 17 May 2017 <http://taxcitizenship.tki.org.nz/Level-5-unit/Learning-experience-4-Young-people-and-tax>, Last update: 17 May 2017 <http://taxcitizenship.tki.org.nz/17> May 2017
67. Journal homepage: www.elsevier.com/locate/newideapsych/ N e w Ideas in Psychology 37 (2015) 13e23
68. Kastlunger, B. Lozza, E., Kirchler, E. & Schabmann, A. (2013). Powerful authorities and trusting citizens: The Slippery Slope Framework and tax compliance in Italy, *Journal of Economic Psychology*, No 34, 36-45.
69. Khan, S. & Swapan, M.S.H (2013). From Blueprint Master Plans to Democratic Planning in South Asian Cities: Pursuing Good Governance Agenda against Prevalent Patron-client Networks. *Habitat International*, 38, pp.183-191
70. Katharina Gangl*, Eva Hofmann, Erich Kirchler, 2015: “Tax authorities’ interaction with taxpayers: A conception of compliance in social dilemmas by power and trust” University of Vienna, Faculty of Psychology, Austria,
71. lawan yahaya, 2014 “The perception of Corporate Taxpayers, Compliance.
72. Margaret M. Sefora (2017); Public Participation in Parliament, Perspectives on Social Media Technology (SMT). By Margaret M. Sefora. “Study Presented in Partial Fulfilment of the requirements for the degree masters in public

- Administration in the faculty of Economic and management sciences as Stellenbosch university.
73. Mahdi Moradi, Amin Rostami, Reza Taghizadeh, 2016 "Investigating into Determinants of Tax Evasion with Focusing on Cultural Factors" Journal of tax Research , Volume 21, Number 18 (9-2013)
 74. Mahdi Salehi , Saeed Parvizifard , Mastoureh Ostovar, 2014 " The Study of Cultural Factors' Effects on Tax Compliance in Iran, Journal of tax Research, Volume 22, Number 23 (12-2014).
 75. OECD (2011), Tax Administration in OECD and Selected Non-OECD Countries: Comparative Information Series (2010)
 76. Pickhardt, Michael and Aloys Prinz (2014). Behavioral Dynamics of Tax Evasion- A Survey", Journal of Economic Psychology, Vol. 40: 1-19.
 77. Pickhardt, Michael and Aloys Prinz (2014), "Behavioral Dynamics of Tax Evasion- A Survey", Journal of Economic Psychology, Vol. 40: 1-19
 78. Retain . . . (2016), International Journal of Political Science and Development, Vol. 701, 40(1). pp. 16-25.
 79. Rumina, U.A., Balandina, A.S. & Bannova, K.A. (2015). Evaluating the effectiveness of tax incentives in order to create a modern tax mechanism innovation development, Social and Behavioral Sciences, 166: 156-160
 80. Richardson, G., (2006), Determinants of Tax Evasion: A Cross-country Investigation, Journal of International Accounting, Auditing and Taxation, No. 15, PP. 150-169.
 81. Sue lewis, Sandra Delgado, E Wayne Ross, Edda Sant, The palgrave Handbook of Global Citizenship and Education pp 227-243 'Justic and Global Citizenship Education ' .12, January 2018.
 82. Sandro Casal , Christoph Kogler, Luigi Mittone , Erich Kirchler, 2016, Tax compliance depends on voice of taxpayers, Journal of Economic Psychology

56 (2016) 141–150

83. WWW.(<http://asrebank.ir/>)

84. www.Journal.news.news.net/local.new state website lets citizens see tax dollars at work.Jim. Mcconville,staff writer,feb,13,2018.

85. World bank (2015).” Doing Business 2015,Going beyond efficiency” ,World Bank Group,2015.

86. WWW.INTERNAL ERVENUE SERVIC AN OFFICIAL WEBSITE OF THE UNITED STATES GOVERNMENT.2017.

87. World bank (2015).” Doing Business 2015,Going beyond efficiency” ,World Bank Group,2015.

88. tax filing- an application of the IS Success model and trust theory, Computers in Human Behavior, 43: 251-262.

89. WWW.INTERNAL ERVENUE SERVIC AN OFFICIAL WEBSITE OF THE UNITED STATES GOVERNMENT.2017

90. Yasmin Khodary, (2016) ,”Public Participation in Public Policy ,Case Studies on Egypts Right to information Draft Low and National Plan, Yasmin Khodary..

91. A model for improving public participation tax affairs with an emphasis on citizenship education